

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
ГО “ВСЕУКРАЇНСЬКА АСАМБЛЕЯ ДОКТОРІВ НАУК
З ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ”
МІЖНАРОДНА КАДРОВА АКАДЕМІЯ
UNIVERSIDAD CENTRAL DEL ECUADOR
UNIVERSIDAD TECNOLÓGICA ISRAEL (REPÚBLICA DE ECUADOR)
“ANANIA SHIRAKATSI” UNIVERSITY OF INTERNATIONAL RELATION (ARMENIA)

ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Випуск 8

Матеріали

*Міжнародної науково-практичної конференції
присвяченої 30-річчю МАУП*

*“Актуальні проблеми модернізації
недержавного сектору освіти в Україні
у контексті світових тенденцій і національної практики”*

м. Київ, МАУП, 11 квітня 2019 р.

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2019

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 3 від 27.03.19)*

Редакційна колегія:

М. Н. Курко (голова), д-р юрид. наук, проф.;
Є. О. Романенко (заступник голови), д-р наук з держ. упр., проф.;
А. А. Ігнатченко (відповідальний редактор), канд. техн. наук;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
В. М. Воронін, д-р іст. наук;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук, проф.;
А. М. Кислий, д-р юрид. наук., проф.;
О. Л. Фещенко, канд. екон. наук, доц.;
Л. В. Янюк (виконавчий редактор)

*Матеріали подано в авторській редакції.
Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.*

Проблеми модернізації України : [зб. наук. пр.] / МАУП. — К.: ДП
“Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 8: Матеріали Міжнар. наук. конф. “Актуальні проблеми модернізації недержавного сектору освіти в Україні у контексті світових тенденцій і національної практики”, 11 квітня 2019 р. / редкол. : М. Н. Курко (голова) [та ін.]. — 2019. — 460 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано тези учасників науково-практичних конференцій з проблематики широкого кола аспектів процесу системної модернізації України.

Для науковців, громадсько-політичних діячів, студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і світовим досвідом проведення модернізаційних процесів.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

Костюк Т. О. <i>Інституційні механізми впровадження інтернаціоналізації вищої освіти в українських ЗВО різних форм власності</i>	167
Sobol T. V. <i>Interaction of systems: civil society — state — non-state university in terms of freedom and responsibility.....</i>	170
Циганюк Ю. В. <i>Нормативно-правове регулювання принципів функціонування недержавного сектору освіти.....</i>	173
Celi S. F., Remache A. P. <i>Tutorías académicas para la mejora del desempeño en instituciones de educación superior.....</i>	175
Lopez M. <i>Education in private universities that teach masters related to public activities in ecuador for the benefit of civil society</i>	178
Mayorga T. C., Yarad P. V. <i>Experiencia de estudiantes ecuatorianos en programas de posgrados en educación superior ucraniana.....</i>	181
Shestopalova I. O. <i>Peculiar features of teaching a professional foreign language in a private institution of higher education.....</i>	185
Абдулов Р. М. <i>Неформальное бизнес-образование как фактор повышения мобильности негосударственных вузов</i>	187
Бондаренко Н. О. <i>Політико-правові та організаційно-управлінські засади функціонування недержавної освіти в Україні.....</i>	189
Матюхін В. О., Кобзева О. В., Шульжик Ю. О. <i>Гнучкі компетенції SOFT SKILLS — інструмент модернізації сектору недержавної освіти</i>	193
Каракасіді О. Ф., Золотарьова О. А. <i>Проблемні питання правового статусу недержавного вищого закладу освіти</i>	197
Коломієць І. С. <i>Окремі питання модернізації вищої освіти України у контексті Болонського процесу</i>	200
Беспала А. П. <i>Основні засади і принципи діяльності університетів третього віку.....</i>	202
Панасюк О. П., Волошина С. М. <i>Недержавна вища освіта в Україні та Польщі: порівняльний аналіз.....</i>	204
Горбач Л. М., Борбелюк І. В. <i>Правовий статус недержавних ЗВО в контексті реформування вищої освіти в Україні</i>	208
Мороз І. В. <i>Вивчення актуальних інститутів права в недержавних закладах вищої освіти як гарантія розбудови держави та формування громадянського суспільства</i>	211

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕДЕРЖАВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

На основі аналізу нормативно-правових актів встановлено ключові характеристики чинної державної політики щодо недержавних вищих навчальних закладів (ВНЗ) в Україні. Аргументовано дискримінаційне ставлення до неурядових ВНЗ, які не мають змоги отримувати державне замовлення, брати участь у конкурсах науковців, позбавлені пільг з оподаткування тощо. Чинна державна політика фактично розглядає вищу освіту, здобуту у недержавних ВНЗ, як благо приватне, а не суспільне, що перечить сучасним уявленням про те, що освіта належить до суспільних благ.

В освітньому просторі вищої освіти України недержавні вищі навчальні заклади (далі в тексті — ВНЗ) з'являються на початку 1990-х років. Їх поява у системі вищої освіти України вказувала про докорінні зміни, і була однією з перших істотних нововведень у державі після проголошення її суверенітету. На початок 2010-2011 навчального року в країні діяло 187 ліцензованих вищих навчальних закладів приватної форми власності, з них 43 — університети, 9 — академій, 71 — інститут, 64 — коледжі, технікуми, училища [1].

За даними, оприлюдненими у 2017 р., у 80 приватних інститутах, університетах та академіях навчається понад 100 тисяч студентів і працює майже 10 тисяч викладачів [2].

В українському науковому дискурсі проблеми розвитку неурядових ВНЗ обговорюються нечасто. Можна натрапити на окремі дослідження, що вказують на сутність недержавної вищої освіти, особливості функціонування недержавних ВНЗ. З-поміж таких дослідників варто відзначити В. Астахова [3], В. Журавського [4], В. Огаренка [5], О. Сидоренка [6] та ін.

Дослідження базується на аналізі нормативно-правових документів 2014-2017 років щодо регламентації діяльності ВНЗ в Україні, а також різного ґатунку рекомендаційних листів та розпоряджень Міністерства освіти і науки України.

Головне дослідне питання — які перспективи та обмеження має недержавний ВНЗ у контексті реформування вищої освіти в Україні з огляду на державну політику освіти. Зважаючи на спектр сучасних трансформаційних процесів в українському суспільстві, зумовлених процесом формуванням нової парадигми оцінки суспільного піднесення, наслідки державного регулювання діяльності ВНЗ розглядаються з різних соціальних точок зору (соціально-філософської, соціологічної, економічної, управлінської).

Проаналізувавши Закон України “Про вищу освіту” (2014 р.) [11], було з'ясовано нові правові координати для здійснення довгоочікуваних змін. У процесі обговорення проекту цього законодавчого акту науково-педагогічна спільнота ВНЗ недержавної форми власності очікувала рівних правил гри для усіх суб'єктів ринку освітніх послуг, оскільки осмислювала, що Україна потребує ґрунтовних і системних реформ, які не тільки пришвидшили б процес до європейських засад вищої школи й академічних стандартів, а й стали б прикладом довгоочікуваної модернізації нашого суспільного життя. Елементами такої реформи мали б стати удосконалення системи зовнішнього незалежного оцінювання, якості знань школярів при вступі до ВНЗ України, рівний

доступ до державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою, вирішення фінансової проблеми української вищої школи, надання ширшої автономії українським вишам, створення конкурентного освітнього та дослідницького простору для державних та недержавних вишів, акцент на якісних критеріях оцінки діяльності вищих навчальних закладів та їх інтеграції в освітній європейський простір.

Статтями 44 та 72 Закону України “Про вищу освіту” [11] передбачено однаковий доступ до державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою для вишів державної, комунальної та недержавної форм власності. Законом виразно встановлено, що абітурієнти самі повинні обрати ті виші, у яких би вони хотіли б здобути вищу освіту за державні кошти. Рівність прав вишів додатково підтверджується 32 статтею цього закону.

Однак досвід цього закону засвідчує, що ці законодавчі норми zostались тільки деклараціями та лозунгами передвиборчих програм політиків. Як і раніше, недержавним ВНЗ не дозволено брати участь у конкурсі при розподілі державного замовлення у сфері вищої освіти. Продовжує діяти норма Постанови Кабінету Міністрів від 2013, згідно із якою “виконавцями державного замовлення можуть бути вищі, професійно-технічні навчальні заклади, заклади післядипломної освіти, наукові установи державної та комунальної форми власності” [23]. Такий підхід зумовлює дискримінацію ВНЗ приватної форми власності, не виправдано лімітує їхню конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг і порушує права громадян, які навчаються та працюють у приватних ВНЗ.

Однак стаття 37 цього ж Закону залишила несправедливі умови фінансування пенсій наукових і наукових педагогічних працівників недержавних наукових установ та вищих навчальних закладів. Закон принижує авторитет науково-педагогічної праці в недержавному ВНЗ, нівелює репутаційний капітал недержавного вишу в освітньому середовищі. Здається, що основу мислення освітянських чиновників про сферу приватної вищої освіти утворює сприйняття недержавного вишу не як суб’єкта громадянського суспільства, не як недержавної інституції, а виключно як однієї з інституцій приватного бізнес-інтересу.

Проте, недержавні ВНЗ є платниками податків. Держава створює певні матеріальні блага (бази наукової літератури, стипендіальні фонди тощо) за кошти всіх платників податків і водночас обмежує доступ до цих матеріальних благ, знову ж таки за корпоративним принципом.

Виходить, що п. 4 ст. 27. Закону України “Про вищу освіту” не працює на практиці.

Проведений аналіз нормативно-правової бази, яка регулює питання здійснення діяльності у сфері вищої освіти, дає підстави для твердження, що в основу чинної державної політики вищої освіти закладено бінарний підхід (протиставлення державних та недержавних ВНЗ). Фактично держава дискримінує недержавні ВНЗ на інституційному рівні.

Табл. 1

Суперечності у державному регулюванні діяльності недержавних ВНЗ

Законодавча норма (можливості)	Реалії впровадження (обмеження)
1	2
Закон України “Про вищу освіту” (ст. 32) Рівність прав ВНЗ	Податковий кодекс України. Недержавні ВНЗ оподатковуються на умовах комерційного підприємства, не мають пільг на комунальні послуги, сплату податку на землю тощо. А державні ВНЗ, навіть із великою кількістю контракторів, оподатковуються на пільгових умовах

1	2
Закон України “Про вищу освіту” (ст. 44, 72) Однаковий доступ до державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою	Постанова КМУ “Про затвердження Порядку розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів Виконавці державного замовлення — лише заклади державної та комунальної форми власності
Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність” (ст. 7) Рівність прав наукових установ державної, комунальної, приватної форм власності	Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність” (ст. 37) Доплата недержавних ВНЗ (в міру фінансових можливостей) своїм працівникам до рівня наукової пенсії Закон України Постанова КМУ “Про затвердження Порядку формування і виконання замовлення на проведення фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та виконання науково-технічних (експериментальних) розробок за рахунок коштів державного бюджету” Фінансування досліджень тільки у державних ВНЗ Накази МОН щодо наукової діяльності Суб’єкти правовідносин — лише заклади, що перебувають у підпорядкуванні МОН

Зазвичай, недержавні ВНЗ, є мобільними гравцями освітнього ринку. Їх діяльність спрямована на мінливі потреби ринку праці, тому вони мають змогу:

- оперативно запроваджувати нові спеціальності, потреба в яких виникає на етапі формування суспільства знання;
- забезпечити стажування молодих вчених у міжнародних освітніх та наукових інституціях з метою пошуку перспективних партнерство, роботи у спільних проектах, вдосконалення освітнього процесу у вищій школі;
- поширювати кращу практику організації докторських студій для ефективної реалізації докторських програм;
- реалізовувати спільні докторські програми українськими й іноземними ВНЗ та науковими установами, виконувати дисертаційне дослідження англійською мовою, без україномовного варіанту;
- сприяти становленню дорослої людини, яка здатна мислити й діяти відповідально в контексті співпраці, реалізувати своє громадянську позицію, приймаючи моральні рішення;
- проводити моніторинг наукових та освітніх досягнень із впровадження освіти для сталого розвитку.

Такі можливості недержавних ВНЗ цілком відповідають сучасним уявленням щодо завдань вищої освіти у суспільстві та ролі університетів у суспільному розвитку [6].

З огляду на це має бути переосмислене ставлення держави до українських недержавних ВНЗ і до вищої освіти в цілому. Вона повинна розглядатися як ресурсно-інвестиційна сфера й суспільне благо незалежно від форми власності, у ній має стимулюватися соціально-інноваційний потенціал і готовність до змін.

Як зазначає В. Бяушенко, діюча державна політика щодо недержавних ВНЗ потребує перегляду: раціональним було б запровадження персональних освітніх

ваучерів (“гроші ходять за студентом”) замість розміщення державних замовлень винятково у державних та муніципальних навчальних закладах; створення рівних умов у використанні земельних ділянок, споруд, обладнання для державних та недержавних ВНЗ; надання пільгових кредитів недержавним ВНЗ та їх студентам; стимулювання розвитку науково-дослідницьких програм у недержавних ВНЗ.

Джерела

1. Аналітична записка про стан приватного сектору освіти в Україні /Асоціація навчальних закладів приватної форми власності. 2012. URL: www.assoc.e-u.in.ua/uploads/word/Analitichna_zapiska_OSNOVNA_12_05_dodatok2.doc
2. Гончаренко М. “Радянські шори” сучасної вищої освіти // Освіта. 2017. 16 березня. URL: <http://osvita.ua/blogs/55103>
3. Астахов В. В. Правовое регулирование функционирования в Украине высших учебных заведений, основанных на негосударственной форме собственности: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харьков, 1999. 185 с.
4. Журавський В. Два сектори освіти — одна мета // Вища освіта України. 2003. № 1. С. 5–7.
5. Огаренко В. М. Розвиток недержавної вищої школи в Україні (кінець 80-х — 2001 рр.): Дис. канд. іст. наук: 07.00.01. Запоріжжя, 2001. 227 с.
6. Сидоренко О. Л. Приватна вища школа як соціальний інститут: особливості становлення та розвитку в Україні: Дис. ... д-ра соціол. наук: 22.00.03. Харків, 2001. 382 с.
7. Про вищу освіту: Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556->